

Дзітлярыйчыя Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

ПАЧАЎ РАБОТУ XXIV З'ЕЗД ЛЕНІНСКАГА КАМСАМОЛА БЕЛАРУСІ

Лётчык-касманаўт Герой Савецкага Саюза Я. В. Хруноў сярод дэлегатаў з'езда. Фота У. ІТАСА і А. ЛУКАШОВА.

XXIV З'ЕЗДУ ЛЕНІНСКАГА КАМУНІСТЫЧНАГА САЮЗА МОЛАДЗІ БЕЛАРУСІ

Дарэгі таварышы! Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларускага вiтае дэлегатаў XXIV з'езда Ленінскага камуністычнага саюза моладзі ў іх асобе камсамолаў і камсамолак, усіх юнакоў і дзяўчат рэспублікі і жадае ім новых вялікіх поспехаў у працы вучобе.

XXIV з'езд камсамола Беларускага вiтае дэлегатаў займае значнае месца ў жыцці савецкага народа, усю прыгэсціўнага чалавечства — 100-годдзя дзяцянага Уладзіміра Ільіча Леніна, геніяльнага тэарэтыка і правадзіра пралетарскай рэвалюцыі, заснавальніка нашай партыі і Савецкай дзяржавы.

Юнакі і дзяўчаты рэспублікі, які ў гэты момант народ, дастойна іспытаць працоўную вахту ў гонар Ленінскага юбілею. Сваю вернасць запавятам Ільіча, вялікай справе партыі яны пацвярджаюць натхнёнай творчай працай на заводах і будоўлях, у калгасах і саўгасах.

Праўленнем палымянага сацыялістычнага патрыятызму моладзі стала шэфства камсамола над важнейшымі будоўлямі хіміі, машынабудавання, энергетыкі.

На усіх участках вялікай стваральнай работы па дэкадзі ўздымае эканомію краіны камсамол, выстае запяляючы патрыятычны пачынальнік, накіраваны на ажыццяўленне рашучага XXIV з'езда КПСС, дзяцянага выканання п'яцігодкавага плана. Маладыя рабочыя настойліва штурмуюць вышні навукова-тэхнічны прагрэс, змагаюцца за павышэнне эфектыўнасці грамадзянскай і прадукцыйнасці працы, удасканальваюць сваё прафесійнае майстэрства.

Камсамольскія арганізацыі калгасцаў і саўгасцаў ўзначальваюць барацьбу моладзі за рэзкі ўздым ураджайнасці палёў і прадукцыйнасці жывёлагадоўлі.

Як баявыя кляі да дзеяння сустракі камсамольскіх і моладзі Беларускага заклік роднай Камуністычнай партыі разгарнуць масавы рух сельскай моладзі за авалоданне перадавой сучаснай тэхнікі. Паўсюдна ў вёсках юнакі і дзяўчаты рыхтуюцца да ўважлівага руху штурвал камбайна, трактара, авіяцыйнага на практыцы прафесій шафэраў, меляратараў, электрамонтэраў, механізатараў і фермераў.

Вялікі ўклад у выхаванне навучнікаў і студэнтаў моладзі ўносяць камсамольскія арганізацыі школ і навуковых устаноў. Яны сваёй актыўнай работай дапамагаюць юнакам і дзяўчатам авалодаць ведамі, дасягненнямі навукі і культуры, выпрацоўваюць ры-

сы калектыўзму, таварыскасці і высокай палітычнай свядомасці.

Цяпер, калі партыя, уявіў савецкі народ вырашаючы велізарныя задачы камуністычнага будаўніцтва, калі ў свеце разгарнулася жорсткае класавая барацьба паміж сацыялізмам і капіталізмам, роля і значэнне камсамола, як авангарда савецкай моладзі і вернага памочніка партыі, яшчэ больш узрасла.

Камсамольцы, юнакі і дзяўчаты Савецкай Беларусі павінны і ў далейшым высока несці дзяцянае гераічнае і дзяцянае ўдзячэнне партыі і народа, беззапавятна будаваць камунізм.

Цэнтральны Камітэт КП Беларускага вiтае дэлегатаў, што камсамольцы, уся моладзь рэспублікі, натхнёныя вялікай ідэяй камунізму, будучы накіраваны і настойліва авалодаць сучаснай навукай і тэхнікай, выступаюць застрэліць імямі ўсяго народа, перадавога, яшчэ вышэй уздымаючы творчую актыўнасць юнакоў і дзяўчат, накіруючы іх маладую энэргію і запал на ажыццяўленне планаў дзяцянага ўдзячэння эфектыўнасці працы і сельскагаспадарчай вытворчасці, на дасягненне больш высокай пакачынасці ў рабоце кожнага прадпрыемства, будоўлі, калгаса і саўгаса.

Важнейшая задача камсамола заключваецца ў тым, каб выхоўваць юнакоў і дзяўчат усебакова развітымі, выкаванымі, стойкімі барацьбітамі. За справу камунізму, уборываючы іх марксісцка-ленінскай тэорыяй, фарміруючы і іх навуковы, камуністычны сьветагляд.

У цэнтры ўвагі камсамола павінна быць выхаванне маладога савецкага на прыкладзе жыцця і дзяцянага ў. І. Леніна на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях Камуністычнай партыі і савецкага народа.

Справа гонару кожнага камсамольца, кожнага маладога чалавеча — нястомна выконваць ланіцы каз — вучыцца камунізму: кожны крок стаяць зварота на Ільічу, ажыццяўляючы яго ідэі і завяшчаны. Няма сумнення, што камсамольцы і моладзь Беларускага вiтае дэлегатаў, які ў гэты момант Радзімы, дастойна іспытаць 100-годдзе дзяцянага Уладзіміра Ільіча Леніна, авалодаць усе свае сілы і энэргію справе будаўніцтва камунізму ў нашай краіне.

Нахай жыць наша матуляна сацыялістычнага Радзімы! Нахай жыць Ленінскі камсамол — верны памочнік і рэзерв Камуністычнай партыі! Па шляху, указаным Леніным, наперад да новых перамог камунізму!

Будучыня належыць маладым

Учора пачаўся XXIV з'езд Беларускага камсамола. Ён падаядзе вынікі дзейнасці камсамольскіх арганізацый за апошнія чатыры гады. Спайны, шматгранны рахунак гэтай дзейнасці, Беларускага камсамол з'яўляе над удзячэннем будоўляў рэспублікі, па закліку партыі ён узяў на себе клопаты аб разгортванні масавага руху моладзі за авалоданне сельскімі прафесіямі, ён ажыццяўляе двухгадовую праграму актыўнай дапамогі сельскай школе.

Дзейнасць амаль мільённай арміі камсамольцаў Беларускага вiтае дэлегатаў пад сцягам Ленінскага закліку. Юнакі і дзяўчаты трымаюць экзамен на палітычную сталасць. Маладыя рабочыя і будоўляў і саўгасцаў, сельскія механізатары і моладзь, новабудоўляў змагаюцца за павышэнне прадукцыйнасці працы, за эканомію электраэнэргіі, матэрыялаў, сярэвіны. Яны становяцца дбайнымі гаспадарамі сваёй краіны, актыўнымі будаўніцамі камунізму.

Паманоўжыце, тое, што здзейснілі бацькі, — пад такім дэвізам сёння працуе і вучыцца камсамольская моладзь, вучыцца жыць, працаваць, паленіску авалодае неспарожна ланіцы славяднай. Кожны камсамольцавасіба для сябе — кім бы ён ні быў — трактарыст ці студэнт, вызначэ творы Уладзіміра Ільіча Леніна, якія ён вывучыць, засвоіць, здаючы Ленінскі залік.

Апрача іншых пытаньняў з'езд камсамола абмяркуе пытанне аб вяртанне-патрыятычным выхаванні моладзі. Шмат у гэтым напрамку ўжо зроблена. Тысячы і тысячы юнакоў і дзяўчат прайшлі дарогамі славяднага ўдзячэння рэвалюцыйнага змагання, ваіны, партызан і падпольшчыкаў Вялікай Айчыннай ваіны. «Нічо не забыты, нішто не забыта» — ажыццяўляючы гэты запавет, маладыя партызаны сустракаюцца з ваінамі-ветэранамі, ствараючы музей баявых рэліквій, удзячэнчы ў стварэнні помнікаў.

Гэта ўсё добра, але такую работу трэба працягваць і ўзмацняць, бо моладзь павінна ведаць падзеі бацькоў.

XXIV з'езд камсамола адбіваецца напярэдні 50-годдзя Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі Беларускага вiтае дэлегатаў. Гэтая славядная дэбавязва, бо не можа быць задачы больш пачэснай, чым выкананне ланіцы запавет.

Іван НАВУМЕНКА.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

МАРШАЛ В. І. ЧУЙКОЎ — ГОСЦЬ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАУ

Хутка мы будзем адзначаць 25-годдзе Перамогі Савецкіх Узброеных Сіл над фашызмам. Імёны людзей, чый талент падзіг упрыгожыў створкі гераічнага дэлецыі тых незабытых ваянных год, і сёння мы называем з вялікай повагай, з пачуццём глыбокага удзячэння. Такое імя савецкага палкаводца, героя Сталінградскай бітвы Васіль Іванавіч Чуйкоў. Хвалюючыя сустрачы пісьменнікаў, журналістаў, работнікаў радыё, і тэлебачання з ветэранам грамадзянскай і Вялікай Айчыннай ваіны, намеснікам міністра абароны СССР, двайчым Героем Савецкага Саюза, маршалам В. І. Чуйковым адбылася паўночара ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР.

Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларускага вiтае дэлегатаў легендарнага героя, расказаў пра баявы шлях, які прайшоў маршалам В. І. Чуйкоў. Дарэгаму гасцю былі ўручаны ў дарунак кнігі Беларускага пісьменнікаў, паднесеныя кветкі.

Бясіда Іванавіч Чуйкоў выступіў з дакладам «Аб ролі і задачах пісьменнікаў і журналістаў у прапагандзе ведаў грамадзянскай абароны сярод насельніцтва».

На сустрацы з прамовамі выступілі таксама член Ваеннага савета — начальнік Палітпраўлення ЧВВА генерал-палкоўнік У. Грэк, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Р. Кісялёў, старшыня камісіі па вяртанне-мастайскай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў Беларускага вiтае дэлегатаў у адстаўцы, пісьменнік М. Аляксееў, маскоўскі паэт У. Котай.

На сустрацы знайшліся і баявыя сябры В. І. Чуйкова. Палкоўнік у адстаўцы Аляксандр Несцеравіч Полазаў у гадзі грамадзянскай ваіны быў кулямётчыкам і служыў у адным палку з В. І. Чуйковым. А маёр у адстаўцы Канстанцін Старых тры гады быў шафэрам маршала... Сяброўскія абдымкі, моцныя поціскі рук...

Іван Шамякін, Іван Мележ і Васіль Іванавіч Чуйкоў у час сустрачкі. Фота М. Міноўкіна.

ТВОРЧЫ ВОШЫТ-КАЛЕГАМ НА ПЯРУ

З ПАСЯДЖЭННЯ СЕКЦЫІ ПРОЗЫ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

«Праўда жыцця і мастацкай вымыслы» — гэты тэма была на парадку дня на пасяджэнні секцыі прозы Саюза пісьменнікаў Беларускага вiтае дэлегатаў у сераду, 25 лютага.

Што такое праўда жыцця і мастацкай вымыслы? У якіх суднасных правільнасцях яны ў творах літаратуры і ўвогуле ў мастацтве? З чаго і як складаецца творчы праца? Што ўплывае на характар і спецыфіку творчага майстэрства таго ці іншага мастака слова? Адзінадушны, што гэтыя пытанні хвалююць кожнага пісьменніка, што «ворка аб «скарэтах» мастацкай творчасці надзвычай важная і карысная як для маладых, так і для старых літаратараў,

старшыня бюро секцыі прозы Янка Скрыган прадставіў публіцы Івану Мележу, які падзяліўся з калегамі па першым вопытам работ над сваімі творами.

— Аснова мастацтва, аснова пісьменніцкага творчага вопыту, — гаворыць І. Мележ, — жыццё. Сюжэт, выбар тэорыі і характарыстыка іншых кампанентаў твора вызначаюцца жыццёвым вопытам пісьменніка. Зрэшты, жыццёвая аснова твора вызначэе ўсе яго ідэіна-мастайскае якасці. Да напісання таго ці іншага твора пісьменнік выхатуецца ўсё жыццё.

Ілюструючы гэтую думку, прамоўца спыніўся на сваім рэчышчы апалядненні «у забруху» апалядненні «у гарах дэджын». Гэтыя апалядненні, гаворыць пісьменнік, крытыка адносіць да лепшых яго твораў.

— Як таксама лічу, — заўважае І. Мележ, — што яны мне ўдаліся. І хоць з часу іх напісання прайшоў шмат гадоў, яны мне па-ранейшаму блізкія і дарэгія. Чаму? Ды таму, што напісаны былі на блізікі і дарэгім майму сэрцу матэрыяле, што ў аснову іх лягло ўласнае, перажытае, пачуццёвае. Гэтыя апалядненні — кавалкі нявыданага маёго жыцця, якім я, у меру сваёй сілы і ўмельства, надаў мастацкую форму. І я перакананы, што для кожнага пісьменніка зельмі важны зварот да матэрыялаў, які яго хвалюе, які дарэгі для яго, які стаў час-

цівым вопытам. Адно павінна дапаўняць, узбагачаць другое.

Далей пісьменнік спыніўся на гісторыі стварэння раманаў «Людзі на балоце» і «Подых наваліцы», падрабязна гаворыць аб выславанні задуму «Палескія апавесці», аб тым, як гэтая задума «выжывала» і нарэшце з'явілася ў выглядзе гэтага рамана. І Мележ падкрэслівае жыццёвую аснову сваёй творчары.

Нельга сказаць, што БелСЭ стварэнне на пустым месцы, хопь гэта і першая ў гісторыі Беларускага народа нацыянальная энцыклапедыя. Гісторыя мастацтвазнаўства, літаратуразнаўства праймае і праводзіць вялікую работу па вывядзенні забытых і паўзабытых фактаў нашай гісторыі і культуры. Мова «Кніжніц» з'яўляецца для ўзнаўлення Беларускага тэрміналоў, правіслаў. Шматлікія матэрыялы энцыклапедычнага характару змяшчаліся ў часопісах «Беларусь», «Маладосць», «Неман», рэспубліканскіх і абласных газетах. Карысную працу распачаў некалькі гадоў назад часопіс «Полымя», адрыўшы раздзел «Старонкі Беларускай Энцыклапедыі» (цяпер — «Ста-

пісанні яны на ўласных уражаннях».

Асобна спыніўся І. Мележ над гісторыяй стварэння вобразна-жывапіснага «Кніжніц» і «Кніжніц» напрамку. Гэты два назва пісьменнік вымушаны быў зноў яркунца да рамана і сур'юза дэпрацаваць, а то і на новае напісанне раздзелаў, прывесанае Чарняўскаму: адсутнасць уласных назірванняў і ўражанняў аўтар мог цярпець кампенсаванне ўражаннямі, пацярпелымі ўспамінамі і рознічымі іншымі дакументамі пра славяднае савецкае ваявенальнае.

[Заканчэнне на 2-й стар.]

ПАКУЛЬ што гэта толькі першы з дванаццаці запланаваных да друку тэмаў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі (БелСЭ), якая выдаецца паводле паставы Цэнтральнага Камітэта партыі і Урада БССР. Яго бярэ ў рукі і разгортваеш з нейкім асаблівым узрушэннем, душэўным хваленнем. Артыкулы, ілюстрацыі, схемы, карты... Прогожы і разнастайны шрыфт, чысты і выразны друк, шмат каларных уклеек. Нават ілюстрацыі да тэмаў «авіяцыя», «карыяж», «мама назаві ў Вялікай Савецкай Энцыклапедыі. Адрозна адлучваецца, што нашы выданні (а кніга друкавалася на Мінскім падграфічным кампаніе імя Якуба Коласа) валодаюць не толькі высокім тэхнічным умельствам, але і добрым мастацкім густам. Дарэчы, усе да аднаго іх прозвішчы, пачынаючы ад наборышчыка і канчаючы пералётчыкам і карэктарам, з удзячнасцю названы ў кнізе.

Мы, чытачы, з удзячнасцю прыгладваем не толькі выданні. Бясспрэчна, якасць выдання вызначылі перш за ўсё тыя, хто прымаў удзел у напісанні і рэдагаванні слоўца і тэмаў артыкулаў, складанні картаў, малявання ілюстрацый і схем, карпатлівым падліку мільёнаў друкарскіх знакаў. Гэта — супрацоўнікі навукова-галіновых, кантрольных рэдакцый і адрозна, навуковыя кансультанты, члены тэрміналагічнага камісіі, рэдакцыйнага савета і рэдакцыйнай калегіі БелСЭ на чале з яе галоўным рэдактарам народным паэтам Беларускага вiтае дэлегатаў Пятром Усцінчыкам Бяроўкам Дзесяціцкім імянаў. А імя — шматлікі, за тысячу чалавек, пазнаштыны аўтарскі калектыў энцыклапедыі. Папраўдзе, Беларуска Савецкая Энцыклапедыя — гэта не толькі лютэрска жыцця Беларускага народа, але і справа рук нашага народа ў самым прамым і дакладным значэнні гэтага выраза.

Тут, аднак, трэба зрабіць два невялікія ўдакладненні. У напісанні пасобных артыкулаў для БелСЭ прымаў удзел і некалькі вучоных з іншых савецкіх рэспублік (Расія, Украіна, Літвы, Грузія, Арменія). Разам з тым рэдакцыя выдання з карысцю для све выкарыстала вопыт стваральнікаў «Большой Советской Энциклопедии» і «Української Радянської Энциклопедії», некаторых зарубежных энцыклапедыяў. Усё гэта прынесла несумненны плён. Па-другое, у Беларускай энцыклапедыі, як і ў кожным універсальным даведніку, маюцца звесткі па самым розным галінам ведаў, пра ўсе савецкія рэспублікі і замежныя краіны, іх дзяржаўны лад, насельніцтва, навуку, культуру, мову і г. д. Такія матэрыялы складаюць прыблізна дзве трэці ад усяго аб'ёму выдання. І ўсё ж артыкулы, прывесанае Беларуска, яе мінуламу і сучаснаму, прамысловасці і культуры, навуцы і тэхніцы, палітыцы і культуры нашых дзяцяна, Героям Савецкай Працы і г. д. змяшчаліся ў БелСЭ самае павольнае месца. Больш таго, амаль усе інашы артыкулы так ці інакш «падсвечаны» Беларуска матэрыяламі, пададзены з пункту гледжання чытача нашай рэспублікі. Так, агульнаўжывальныя мастацтвазнаўчыя, літаратуразнаўчыя тэрміны (акцыённы верш, анталогія, альманах, афарызм і інш.) ілюстраваны Беларуска літаратура і мастацтва. Ці вольна інакш артыкул як «акцыённы рэжым». Пасля агульнага вызначэння паняння ў ім пачынае вестіся канкрэтная гаворка пра фашысцкі акцыённы рэжым на тэрыторыі Беларуска падчас Вялікай Айчыннай ваіны. Лічбавы матэрыял, пададзены тут (назваў сёні Беларуска вёсак і гарадоў, дзе колькасць знашчаваных фашызмам савецкіх грамадзян перавысіла 50 чалавек), ілюстрацыі, схемы размешчаны на канцэнтрацыйных лагераў робіць надзвычай вялікае ўражанне. Пачынаеш глыбей разумець чалавечанае інашнікі характар фашызму, патрабу змагацца з ім, які бы дабрачынны маской ён ні прыкрываўся.

Нельга сказаць, што БелСЭ стварэнне на пустым месцы, хопь гэта і першая ў гісторыі Беларускага народа нацыянальная энцыклапедыя. Гісторыя мастацтвазнаўства, літаратуразнаўства праймае і праводзіць вялікую работу па вывядзенні забытых і паўзабытых фактаў нашай гісторыі і культуры. Мова «Кніжніц» з'яўляецца для ўзнаўлення Беларуска тэрміналоў, правіслаў. Шматлікія матэрыялы энцыклапедычнага характару змяшчаліся ў часопісах «Беларусь», «Маладосць», «Неман», рэспубліканскіх і абласных газетах. Карысную працу распачаў некалькі гадоў назад часопіс «Полымя», адрыўшы раздзел «Старонкі Беларускай Энцыклапедыі» (цяпер — «Ста-

ны Апалінар і Арагон, эфіоп Абрахамс, гватэмалец Астуріяс, рускія Агары і А. М. Астуріяс, тадыкі Айн, украінец С. Алейні, узбек Аібек і многія іншыя. Адною толькі пісьменнікам, і то не дзячы Беларуска, прывесана больш трыццаці асобных артыкулаў. Некалькі з іх маюць характар суправаджаюшых ілюстрацый.

Вельмі добра, што заўсёды, калі ёсць такая магчымасць, падкрэсліваецца сувязь той ці іншай асобы з Беларуска, Беларускай зямлёй. Так, многія з чытачоў упрышчы дазнаюцца, што з Беларуска паходзіць род сусветнавадомара французскага паэта Апалінара (дарэчы, як і род Ф. Дастаеўскага). Дзел яго ў мінуламу стагоддзі жыў у Наўградзе, маючы палітычны партызанскі паўстання вымушаны быў са сваёй ланічой, будучы май славяднага паэта, эміграваў у Італію. У артыкуле сазнана таксама, што творы Апалінара перакладзаны і на Беларуска мову. Праўда, чамусьці не ўказана, дзе друкавалі гэтыя пераклады. У БелСЭ прынята звычайна называць толькі асобы аўтара творы, імя і імя. Калі ж імя адсутнічае, то ў такім раўнядзе метагэаграфія было б даваць адпаведныя спасылкі на бібліяграфічныя даведнікі «Замежная літаратура ў перакладзе на Беларуска мову. 1917—1963» (1965). «Сувязь Беларуска літаратуры з літаратурамі заўбужных славянскіх народаў. 1906—1962» (1963) і «Мастацкая літаратура на родуў СССР у перакладзе на Беларуска мову. 1917—1965» (1967) Гэта і месца шмат не замяло б, і чытачы атрымалі б неабходную інфармацыю.

Перад стваральнікамі БелСЭ стаць можа адна з самых складаных задач: даць нарэшце сапраўдную нацыянальную «прапіску» інакш кагорце дарэвалюцыйных вучоных, дзяцяна культуры і мастацтва. Вядома, што многія з іх Беларуска паходзілі, у той час, калі этнічная асобнасць Беларуска не прызнавалася, Беларуска мова забаранялася, а сама назва «Беларуска» парскім указам выключалася з афіцыйнага ўжытку, у вымушаны былі ўваходзіць у польскае, а пазней і ў рускае культурна-моўнае асяроддзе, называць сваё палаяма, рускімі ці літвінамі. Сёння мы павінны да звяржання палыкоўнасці самае значнае палыкоўнасці канкрэтна-гістарычна разглядаць кожны выпадак асобы. Зусім слушна ў БелСЭ асобна пра Беларуска кампазітара Антона Абрамовіча, Беларуска падажорніка геабатніка Т. Аўгустынічыча і г. д. Што датычыцца Л. Альпіровіча, К. Альхімовіча, І. Аляшкіна і некаторых іншых мастакоў мінулага стагоддзя, то іх нацыянальная прыналежнасць не названа зусім.

Вядань, аўтарам адпаведных артыкулаў збягаючы той факт, што гэтыя жывалісьці, якія на родзіліся і выраілі на Беларуска, вышэйшую адукацыю атрымлівалі і з гэтым часам праіваві не на Радзіме. Але што ж аставалася ім рабіць, калі ў дарэвалюцыйнай Беларуска ўзніклі ўзніклі ўзніклі ўстаноў? Не было, ды і наленных умоў для стварэння прайклад: скульптар М. Мікейшан, аўтар вядомага помніка Багдану Хмяльніцкаму ў Кіеве. Ён нарадзіўся ў Беларуска сям'і на тэрыторыі інашчэйшай Смаленшчыны. Ніколі ён хаваў сваё Беларуска паходжанне, пакінуў на шэраг замалёвак Беларускага быту. Ва ўспамінах пра ўражання Іва Дабрара, з якіх ён з'яўляецца славядна, чыіска-сэрэйна адрыта пісаў: «Добрыя адносіны да мяне з боку Тараса Рыгоравіча Шаўчэнка былі выкліканы, відаць, мам Беларуска паходжаннем». Складзася ж так, што М. Мікейшан амаль усе жыццё пракаў па-за межамі Беларуска, стварыў шэраг цудоўных помнікаў для некаторых рускіх і Украінскіх гарадоў, упершыню тым самым мастацкі дэталі гэтых народаў сваю ўражанням. Аднак, аднак было б зусім няправільным на падставе гэтага адлучаць яго ад Беларускага дарэвалюцыйнага мастацтва, пазабываць скульптара магчымасці ўносіць сваю долю ў духоўную скарбніцу таго народа, адзінакроўнасць з якім ён заўсёды адчуваў.

У гэтай сувязі хочацца падтрымаць адну заўвагу Міколы Бажана супрацоўнікам БелСЭ, выказаную ім нядаўна на старонках «Літаратурнай Украіны» ў рэдакцыю на імя таго нашай энцыклапедыі. У артыкуле пра М. Астраградскага, вядомага матэматыка мінулага стагоддзя, заснавальніка Пейтарбургскай матэматычнай школы, нічога не сказана пра яго, як украінскага вучонага, сябра Тараса Шаўчэнка. Напэўна залішне катэгорычна рускі матэматык. Але ж М. Астраградскі, які нарадзіўся і выраі на Палтаўшчыне, ніколі не дурэўся на сваёй Украінскага паходжанні і сувязі з украінскім вучоным светам.

Усё гэта неабходна ўлічыць аўтарам і рэдактарам наступных выданняў БелСЭ. У набыццё спрэчкі вынікаюць з гэтага шырокага нацыянальна вызначэння тыпу «Беларуска-польскі», «Беларуска-ўкраінскі», «Беларуска-літвінскі» (вучоны мастак, пісьменнік). Гэта дапаможа чытачу лепш арыентавацца ў матэрыяле, павысіць аўтарытэт самага энцыклапедычнага выдання.

У першым томе БелСЭ сіцсала, але навукова дакладна па ведамаляцтва пра Беларуска мастакоў Апанія, Англіяку, З. Азгура, кампазітара Л. Абелічына, артыстаў Дз. Арлова, Л. Аляксандраўскага. Асобнае адрозна прынесана дарэвалюцыйным і амаль што беларуска імянаў у ўсім савецкім. Але ў выданні, пры ўсёй яго паўнаце, ёсць і поўныя пропускі. У прыватнасці (назвае першы), не трапілі ў кнігу весткі пра А. Астасенку, І. Аношына. Малы ўклад у літаратуру? Але ж ён, гэты ўклад, будзе з часам расці. Пры гэтым выйдзе з часам расці. Пры гэтым выйдзе з часам расці. Пры гэтым выйдзе з часам расці.

Магчыма, весткі пра маладога палікане Беларуска літаратара (вучоных) кампазітара, мастакоў, артыстаў, кінематографістаў, архітэктараў) варты абуднаць у агульны артыкулы, даць у адным месцы, кампактна. Але што трэба гэта зрабіць, працячы цяжка.

Вялікая і Украінска савецкая энцыклапедыя расказвае пра найбольш буйных прадстаўнікоў рускай і Украінскай культуры, якія жылі ў іх жыллі за межамі РСФСР і УССР альбо на нейкіх матэрыялах ўспраўналі і інашчэй. Безумоўна, патрабіна рабіць гэта і БелСЭ — зразумела, з поўным аб'ектыўнасцю, марксісцкімі азнакамі творчасці таго ці іншага мастака, вызначэннем яе ідэйнага кіраванасці і мастацкай вартасці. Бо савядомы пропуск некаторых з вядомых імён (напрыклад, Н. Арсеньевы) — гэта звычайна невядомы рыстаны немі выданага пазіцыі на фронце той востра і інашчэй. Вядома, была вядома сягоння паміж светам сацыялізма і капіталізму. Зрэшты, радкацым літаратуры і мастацтва добры прыклад тут паказваюць рэдакцыі грамадскіх навукаў, якія даюць належную партыі-

[Заканчэнне на 2-й стар.]

М. МАКАРАНКА. «На панскай зямлі».

«Выступленне сямлі супраць паню». (3 серыі «Сялян»).

НЕ ўСПАМІНАЦЬ, А ПАМ'ЯТАЦЬ...

Вечны агонь ля магілы Невядомага саідата, помнікі героям, што загінулі ў баях з ворагамі Радзімы, мемарыяльныя комплексы накітавалі Хатыні — напамінаюць жывым пра іх абавязак перад памяццю ахвяр фашысцкага разбою, не дазваляюць дэмабілізаваць сваю нянавісць да фашызму і яго новых апосталяў.

І партрэты людзей, дэталі іх вяснянага побыту. Аўтары знайшлі, бадай, усіх, хто меў непарэзанае дачыненне да калодзішчанскага падполля, і далі ім слова. Так з'явіліся ў аповеці раздзелы «Расказ Нолі Лесіначоў», «Расказ Уладзіміра Панааска», «Расказ Ганны Іванавны Каляды». Гэта не ўстаўныя наведы, якія звычайна прыдумваюцца для займальнасці, а нешта большае, без чаго ў аповеці не было б сюжэтнага адзіства і строгай завершанасці.

З расказаў сабралі і сабралі Марыны Малаковіч арыстывацка партрэт мужнай жанчыны. Мы адчуваем іе страх за маленькага сына, якое фашысты зрабілі з ягоным імем, хваляюцца за надполляўчыню, калі яна едзе ў акупіраваны Мінск, каб вывесці адтуль у партызанскую зону прафесара Нікольскага, здзіўляемся іе дасціпнасці і інтэлекту, калі Марына Малаковіч ідзе ў нямецкі штаб для сустрэчы з афіцэрам, чые антыгітлераўскія настроі зацікавілі народных месцішч. Шкада толькі, што і ў дадзеным выпадку аўтары не адступіліся ад строгага дакумэнтальнага і абмежаванага тэмаў, а перадавалі тэмаў, а перадавалі тэмаў, а перадавалі тэмаў...

Аповесць «На семнацятым кіламетры» — гэта шчыры і ўскваліваны расказ аб маладых савецкіх партызанах, якія стварылі антыфашысцкае камсамольскае падполле ў Калодзішчах і навакольных вёсках і пад кіраўніцтвам мясцовых камуністаў разганялі актыўную барацьбу з акупантамі. Аўтары дабеглі спакую паставіць герою на натурны падкрэслі іх незвычайнасць. Аповесць толькі выйграе ад таго, што нават для такой велікай ірыя фігуры, як арганізатар падпольнай групы Марына Малаковіч, знойдзены рэалістычны фарбы, якія падкрэсліваюць, што перад намі чалавек змяны, просты, які чэрае сілу ў аднасці з народам.

Пра Марыну Малаковіч, іе даваеннае жыццё вядома не многа. Хто яна? Адкуль? Самыя блізкія палпелнікі загінулі, няможна жыць свядкі жывуць у розных канцах краіны і забываюць не толькі храналогію, але

сабе пытанні: «Чаму самыя розныя людзі, успамінаючы то адзін, то другі факт з яго жыцця, тыя або іншыя яго словы, — чаму стараюцца паўтарыць іх з абсалютнай дакладнасцю, перадаюць нават інтанацыю, выраз яго твару, быццам гэта вельмі важна для тых, хто ніколі не бачыў яго, быццам разам з гэтым перадаюць яны частінку жыцця чалавеча?» Аўтары не толькі паставілі гэтыя пытанні, але ўсім зместам нарыса далі на іх вычарпальны адказ: усё, што з'явілася ў Мінску медыкамі-партызанамі так ці іначай звязана з Клумавым, з яго абаяльнай і непаўторнай чалавечай асобай, яго ўменнем уплываць на іншых людзей, яго настройлівасцю, прынцыповасцю, сумленнасцю.

Хоць побач лютуюць фашысты, лясца кроў ні ў чым не вінаватых людзей і нават за адно неасцярожнае слова можна паліцацца жыццём — прафесар не забывае пра сваю гуманную прафесію. Няма таго дня, каб яго кваліфікаваная дапамога нікому не спатрабілася. Адны прыходзяць самі, другіх прыводзяць з гестапа, з катавальніц СД, каб гер доктар і яго памочнікі крыху падлічылі чалавеча, каб з яго зноў можна было вырываць паказанні. Для Клумава гэта не проста пацыенты, якім патрэбны толькі яго скальпелі. Ён бярэ на сябе адказнасць і за далейшы лёс уратаваных людзей: адных ён хавае ў знаёмых партызанскіх атрадах, другіх трымае пры сабе пад гледзям санітараў. Стары прафесар здабывае і перапісвае зводкі Савецкага інфармбюро, раздае іх на дзейным людзям.

Абаянасць, інтэлігентнасць спадучыся ў Клумава з шырыняй даверлівага, абстрактнага пачуцця асабістай аднаасці за усё, што закрэнае інтарэсы савецкага народа. Гэтым ён і ўплывае на людзей, прыцягвае іх да сябе. Пры Клумаве, пад яго ўздзеяннем неглыба абмяжоўваюцца толькі прафесійнымі, службовымі інтарэсамі. І мы з вамі бачым, які звычайна санітарка ператваралася ў разведчыцу, медыцынскую сястра ў гаспадыню явянчай кватэры для падполшчыкаў, урач-ардыатар робіцца аружжыяным і мастрам па радыёпрыёмніках.

Нават белаэмігрант, былы царскі афіцэр Зубарэў, пачынае задумвацца, наваўноўнае розныя фарбы. Гэты прываны асуджанец не навучыў у медыцыне, які голубы ўрач балытны ён не можа не адгадвацца аб сапраўдных інтарэсах Клумава і яго таварышаў. І ў цёмнай і спустошанай душы гэтага прыблуды абуджаецца нешта накітавалі павягі да людзей, якіх і паргоза смерці не змушае здрадзіць сваім высокім ідэалам...

Аляксандра Ус і Алена Уладзімірава зрабілі добрую і карысную справу. Няхай жа яны не спыняюць сваіх далейшых пошукаў, адкрываюць новыя таямніцы антыфашысцкага падполля, новыя імёны барацьбітоў.

Так, пра Клумава напісана многа. І кожны, хто зноў бярэцца за пера, абавязкова задае

Тэлефонны званок. Люда бярэ трубку.

АЛЕГ (узімае галаву). Мясё... Люда. Не-а, спі. (Аццэраюна кладзе трубку). Выкінула штучку. Тэлефон званіць зноў.

АЛЕГ. Серказеа? Люда. Можна падумаць, што на свеце толькі Серказеа і ёсць... Нават у пустыні жывуць вярлобы.

АЛЕГ. Ага... Я, здаецца, засынаю. Ты не злуйся, вельмі стаміўся — дзве ночы з бюро не выходзіў. Не злуйся, га?

АЛЕГ. Чаму не злуйся. Злуйся. Яшчэ як злуйся! Люда. Не трэба, я харошы.

АЛЕГ. Не, не, я прыйшла да цябе... Я чакаю цябе цэлы дзень. У мяне да цябе сур'ёзная, самая сур'ёзная справа на свеце. Ты зноў спіш, га?

АЛЕГ. Твой голас такі ласкавы. Расказвай шчырэ... Замест калыханкі.

АЛЕГ. Замест калыханкі? Ай, люлі-люлі-люлі, прыляцел жураўлі...

Тэлефонны званок. Люда кідаецца да тэлефона. Але ўзімае галаву і тыкае пальцам сабе ў сэрца. Люда адмовіла ківае галавой, кладзе трубку.

АЛЕГ. Ух! Паспіш тут! Прыбываюся як мага меней спяць, ды кепска атрымавацца — здылінаеся няма. А хто там трызніцца? Люда. Нейкі вар'ят не той нумар набірае.

АЛЕГ. А-а... Жынька, значыць. Люда. Так, так, так! Ён мне... шлоб прапанаваў. Інакш я, можа, ніколі б не прыйшла да цябе. Усё?

АЛЕГ. Пакуль не. Люда. Усё вельмі проста, нават прымітыўна. Калі чалавек шлоб прапанаваць, трэба яму пешта адказаць.

АЛЕГ. Ну і адказвай. Люда. А як яму адказаць? Што я яму скажу? Вось ходзіць тут пад вокнамі, ну і няхай ходзіць.

АЛЕГ. Дык ён, можа, з-за цябе наліўся? Люда. З-за мяне! Увільняе!

АЛЕГ. Піжон! Прапавіць трэба, праект закінаць... а ён наліўся.

АЛЕГ. Канечна, смешна, калі з-за мяне. Але ж увягуле гэта трагедыя.

АЛЕГ. Што?.. Цяпер няма такова жанру.

АЛЕГ. Скажыце ці не скажыце, га?

АЛЕГ. Кажы. Люда. Захацеў... Люблю цябе, воль чаму я тут.

АЛЕГ. Ой, Люда, вечна ты нешта блытаеш.

АЛЕГ. Ужо даўно... Памятаеш? Я мяне пацалаваў? Памятаеш? У мяне двара, жа шкочай, зам яшчэ лаўка такая... Усё пакарэсла імёнамі, пласамі, п'янітанямі.

АЛЕГ. А можа і памятаю, але гэта было зусім у іншым жыцці і наогул, напэўна, не са мной.

Тэлефонны званок. АЛЕГ. Серказеа?.. (Кідаецца да тэлефона, хапае трубку) Афанасій Мікалайчык... А-а, Траўнік! Так, Люда ў мяне. А што асаблівага? Можа суніць, а можа і двое... Не лічы. (Людзе) Цябе!

АЛЕГ. Не, не... АЛЕГ (у трубку). Не хоча з табой гаварыць, не прымушае жэ. Ты намагайся ўжо, дзеха. Што? Не, тынога новага. (Кладзе трубку) Маўчыць Серказеа?.. Ты нават не ўвільняеш, што мы прыдулі! Нашы арыстывацы будзе падобны на матыля на гітлераўскай матылі... Умаж крыўду — і ён у небе. Адрэзу — без разбегу!.. А сёння... А сёння, можа, зарэзалі наш праект.

АЛЕГ. Да цябе не прабіцца. АЛЕГ. Прабіцца, не прабіцца, што я воблачэннасць? (Выходзіць) Люда (падыходзіць да тэлефона, набірае нумар). Іван Данілавіч? Вы яшчэ ў рэакцыі?.. Не, не хворая. І нічога не пішу. Не думайце пра мяне так добра, някалькі уважліва прычыны. Праўда... банальная любоўная гісторыя: ён любіць яе, яна любіць другога... Што? Вы вялікі чалавек. Я прызначаю вас самым-самым галоўным.

Прыбываюцца дзверы на балкон і з'яўляецца Жэня Траўнік. Непрыкметна падыходзіць да Люды і кладзе руку на рынак тэлефона. (Спаляхалася) Ой! Жэня...

Жэня. Эх ты, зазноба!

АЛЕГ. Твой голас такі ласкавы. Расказвай шчырэ... Замест калыханкі.

АЛЕГ. Замест калыханкі? Ай, люлі-люлі-люлі, прыляцел жураўлі...

Тэлефонны званок. Люда кідаецца да тэлефона. Але ўзімае галаву і тыкае пальцам сабе ў сэрца. Люда адмовіла ківае галавой, кладзе трубку.

АЛЕГ. Ух! Паспіш тут! Прыбываюся як мага меней спяць, ды кепска атрымавацца — здылінаеся няма. А хто там трызніцца?

АЛЕГ. А-а... Жынька, значыць. Люда. Так, так, так! Ён мне... шлоб прапанаваў. Інакш я, можа, ніколі б не прыйшла да цябе. Усё?

АЛЕГ. Пакуль не. Люда. Усё вельмі проста, нават прымітыўна. Калі чалавек шлоб прапанаваць, трэба яму пешта адказаць.

АЛЕГ. Ну і адказвай. Люда. А як яму адказаць? Што я яму скажу? Вось ходзіць тут пад вокнамі, ну і няхай ходзіць.

АЛЕГ. Дык ён, можа, з-за цябе наліўся? Люда. З-за мяне! Увільняе!

АЛЕГ. Піжон! Прапавіць трэба, праект закінаць... а ён наліўся.

АЛЕГ. Канечна, смешна, калі з-за мяне. Але ж увягуле гэта трагедыя.

АЛЕГ. Што?.. Цяпер няма такова жанру.

АЛЕГ. Скажыце ці не скажыце, га?

АЛЕГ. Кажы. Люда. Захацеў... Люблю цябе, воль чаму я тут.

АЛЕГ. Ой, Люда, вечна ты нешта блытаеш.

АЛЕГ. Ужо даўно... Памятаеш? Я мяне пацалаваў? Памятаеш? У мяне двара, жа шкочай, зам яшчэ лаўка такая... Усё пакарэсла імёнамі, пласамі, п'янітанямі.

АЛЕГ. А можа і памятаю, але гэта было зусім у іншым жыцці і наогул, напэўна, не са мной.

Тэлефонны званок. АЛЕГ. Серказеа?.. (Кідаецца да тэлефона, хапае трубку) Афанасій Мікалайчык... А-а, Траўнік! Так, Люда ў мяне. А што асаблівага? Можа суніць, а можа і двое... Не лічы. (Людзе) Цябе!

АЛЕГ. Не, не... АЛЕГ (у трубку). Не хоча з табой гаварыць, не прымушае жэ. Ты намагайся ўжо, дзеха. Што? Не, тынога новага. (Кладзе трубку) Маўчыць Серказеа?.. Ты нават не ўвільняеш, што мы прыдулі! Нашы арыстывацы будзе падобны на матыля на гітлераўскай матылі... Умаж крыўду — і ён у небе. Адрэзу — без разбегу!.. А сёння... А сёння, можа, зарэзалі наш праект.

АЛЕГ. Да цябе не прабіцца. АЛЕГ. Прабіцца, не прабіцца, што я воблачэннасць? (Выходзіць) Люда (падыходзіць да тэлефона, набірае нумар). Іван Данілавіч? Вы яшчэ ў рэакцыі?.. Не, не хворая. І нічога не пішу. Не думайце пра мяне так добра, някалькі уважліва прычыны. Праўда... банальная любоўная гісторыя: ён любіць яе, яна любіць другога... Што? Вы вялікі чалавек. Я прызначаю вас самым-самым галоўным.

Прыбываюцца дзверы на балкон і з'яўляецца Жэня Траўнік. Непрыкметна падыходзіць да Люды і кладзе руку на рынак тэлефона. (Спаляхалася) Ой! Жэня...

Жэня. Эх ты, зазноба!

АЛЕГ. Твой голас такі ласкавы. Расказвай шчырэ... Замест калыханкі.

АЛЕГ. Замест калыханкі? Ай, люлі-люлі-люлі, прыляцел жураўлі...

Тэлефонны званок. Люда кідаецца да тэлефона. Але ўзімае галаву і тыкае пальцам сабе ў сэрца. Люда адмовіла ківае галавой, кладзе трубку.

АЛЕГ. Ух! Паспіш тут! Прыбываюся як мага меней спяць, ды кепска атрымавацца — здылінаеся няма. А хто там трызніцца?

АЛЕГ. Ага, баюся. І наогул я ба-язлівец. А калі сур'ёзна... Слухай, воль у цябе так бывае? Страшна робіцца — час бязьвісь, бязьвісь, бязьвісь. Назад не вернеш. Вельмі бязьвісь? А мы трацім сабе па дробяш, транжырам і ўладкавала ўсё нафта здарова. Чалавек аплушчына і для сну, і для кахання, і для песьні... Ён гэта няпраўда, няпраўда, запэўняю цябе. Калі хочаш што-небудзь зрабіць — рабі і не звай. Ты гэта адчуваеш?

АЛЕГ. Не-а... (З вільняем) Я тры гадзіны магу ў цырульні прасядзець, каб зрабіць прычоску. Час — паніжце малаакрэслена...

(Ідзе да дзвярэй) АЛЕГ. Пачакай, дай я цябе пацалуе.

АЛЕГ. Паспрабуй — пацалуе!.. (Адыходзіць ад яго) Фічу! Ты думаеш, я сяджу і чакаю, калі ты мяне пацалуеш?

АЛЕГ. А чаго ты крычыш? Люда. Каб пацнуць. Ты я ведаю, пра што ты думаеш. Ты пра мяне зусім не думаеш. Ты пра інаго думаеш. Ты хіба думаеш, што ў мяне ў сэрцы дзірка?

АЛЕГ. Гм... Скажы жа! (Абдымае Люду.)

Сізня перавянае прыходзіць Зінаіда Васільевна. Але — яе пасынак. Але з п'яці адоў, пасля сёбелі бацькі Алега, лётчыка-выправаўчыка, а з якім была замужам, яна выхоўвае хлопца. Потым з'яўляецца Карпаў — таварыш Алега на рабоце ў КБ. Выпадкова ён даведаўся, што праект зацверджаны, але прыйшоў зусім не для таго, каб пазнавацца прыемнаму навуку. У Карпаў свае справы. І Алег Дарожны высякае Карпава.

АЛЕГ. Калі б працаваў, калі б узяўся. Бяздзяржаўны пачатак усяго бяс. Як яны жывуць на свеце, не разумее? А воль жывуць жа! Яшчэ катлеты, у самадзейнасці спынаюць. У іх адзін клопат: хоць чым-небудзь кампенсавать сваю бяздзяржаўнасць...

Хутка заходзіць Святлача. СВЯТЛАЧА. Прабачце, дзверы былі адчынены.

АЛЕГ. Ганей яго вялікасці? Нарэшце!

СВЯТЛАЧА. Не, я не па справе. Мы тут з Эдыкам... з Эдуардам Барысавічам... гулялі...

АЛЕГ. А яны думалі, ён таксама ў тэлефон сядзіць. Ну і што ж ён — п'яніца ліст зямлі?

СВЯТЛАЧА. Ой, як можа! Мы проста шлі... А тут нехта стоіць, воль тут за домам.

АЛЕГ. Хто? СВЯТЛАЧА. Аказалася, Траўнік. У яго, напэўна, нага зламана. Эдуард Барысавіч яго сюды цягне, а ён упіраецца, б'ецца з ім.

АЛЕГ. Люда выбягае ў калідор, Але з ёй.

СВЯТЛАЧА. Толькі, ведаеце, Траўнік, здаецца п'янаваты. Такі здыльны, жакуць. Я і не ведала, што ён п'е... А я зусім не царлю паху алкаголю — адрэзу нудзіць. Я чытала, што большасць злятчынастаў робіцца ў п'яным выглядзе. І мяне п'яніць, ці што?

Зінаіда Васільевна. Вы, здаецца, новае сакратарка Афанасія Мікалайчыка?

СВЯТЛАЧА. Нічога, зараз лгачы дару.

АЛЕГ. Бог табе даўра. А з ім я раздзілю. І ўсё, і паселі далей. (Падыходзіць да балкона, сядзіць).

АЛЕГ. А-а-а! АЛЕГ (уваходзіць). Слухай, Люда, можа дарэмна ты сюды прыйшла? Толькі не злуйся... Ну, не магу я вылучыць тваю хворобу. Не смеротная ж яна ў цябе, праўда?

АЛЕГ. Не, не смеротная... Хаця не — смеротная.

АЛЕГ. Ну, тады... Калі на момант заплюшчыць вочы. Круціцца, шалёна круціцца зямні чарык. Але мы гэтага не зважаем. Мы закаханыя. Нас двое...

АЛЕГ. А потым ты расплюшчы вачы — і мяне ўжо няма, так?

АЛЕГ. Смешная ты... І прыгожая. Ведаеш, як у нас'кажучы: калі самалёт прыгожы, ён абавязкова паліць.

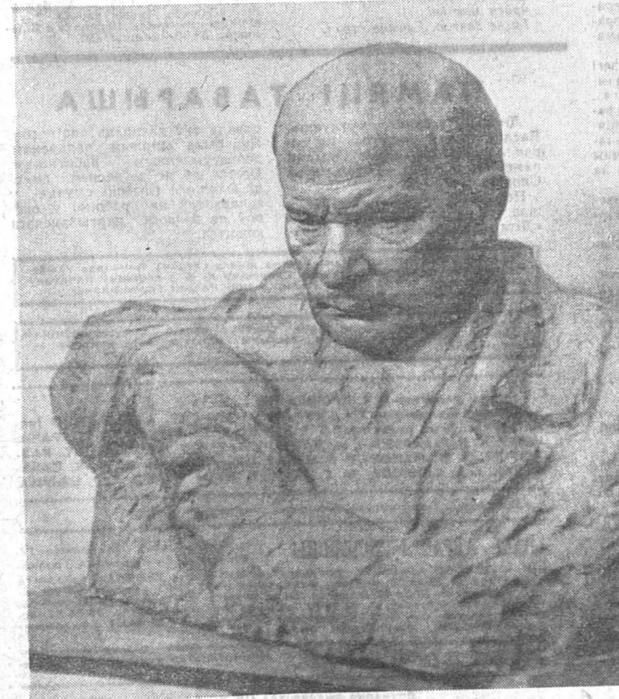
АЛЕГ. Ну вось, значыць я ўдала мадэль.

АЛЕГ. Ага... Добра б кавы з каньяком, га? Для бадзёрасці.

АЛЕГ. Ат, не хачу я ніякай кавы. І наогул... аддавай мяе цацкі, я з табой не гуляю.

АЛЕГ. Пашкадеш. Глядзі, што ў мяне ёсць. (Паказвае Людзе)

[Заканчэнне на 4-й стар.]

А. ЗАСПІЦКІ. «Януб Коласе».

ЗАПРАШЭННЕ ДА ГУМАРУ

«Агенчыня», «КВЗ», «Зорачка» — якіх толькі рубрыкі не бачылі мы ў цэтрах тэлевізійных перадач.

Шоў час. Адны з іх назаўсёды зніклі з блакітнага экранна, так і не паспелшы заваяваць увагу гледача, другія ледзь ледзь трымаюцца на выпадковых сіцэнарных.

Але ёсць і траіцы, якія жывуць на радасці сваіх стваральнікаў і ўдзячным гледачам. Для прыкладу хоць бы адна з іх — «Нарчомка «13 красавя»».

Зараз на Мінскай студыі тэлебачання рыхтуецца гумарыстычная тэлевізійная гасцініца «Калі ласка».

Вядома, не трэба даваць загадзі авансы «хросным бацькам» перадачы, яна яшчэ не выйшла на экран. Час і патрабавалены глядач яшчэ спакую сваб слова.

Думка стварыць гумарыстычную праграму даўно «насілася ў паветры». Але нічога канкрэтнага...

І вось, нарэшце, рэдактар Эла Мілова і рэжысёр Яўген Шабан паклалі на рэдакцыйны стол першыя накіды сіцэнарна. І тут, як гэта іншы раз бывае, ажыўліліся

сіцэнтны, якія да пары маўчалі. Нічога новага, маўляў, не прапанаваў. Адзіным аргументам у іх былі знаёмыя словы: у вас нічога не атрымаецца.

Рэдактар і рэжысёр не здаваліся. З кожным днём першы варыянт сіцэнарна абраўся «мясам». І вось, нарэшце, — першыя рэзультаты.

«Невядомыя рэлетцыённае фее сёння выглядае як сапраўдныя бірка працы. Камплентуецца патрэбны штат «гасцінічнай адміністрацыі».

Ну хіба ж можна ўзяць сабе гасцініцу без дырэктара? Вядома, немагчыма. Ды, здаецца, справа вырашана. Паспрабуйце здагадацца, на кім з нучалаўскіх аццёраў спыніў свой выбар рэжысёр Яўген Шабан? Так, вы не паміліліся — Барыс Уладзімірскі. У пана дырэктара з «Нарчомка» будзе цяпер канкурэнт.

Дырэктар ёсць, а што з асатнімі? Патрэбна калі п'яніцаці чалавек — адміністратар, швейцар, шафёр, пакаўні, ліфцёрні. Ды і пра намесніка неглыба забываць...

Пасля доўгіх дэбатаў паміж рэдактарам і рэжысёрам атмасфера, нарэшце, праясненца.

Задзелены сваёй новай пасадай шафера арыстэ Генадзь Аўсінніцаў. А наваўлены «адміністраатар» Генадзь Гарыч паспеў ужо зрабіць першую вымову «швейцару» Сцяпану Хацкевічу — так, на ўсякі выпадак.

Пакуль штат гасцініцы вырашае арганізацыйны пытанні, падыходзіць да Яўгена Шабана.

— Вы, часам, не з «Ліма» — заспроджана пытае ён. — Крытыка, вачы прыйшлі, ну, давайце, давайце, — толькі глядзіце, каб і вас, таго, не прапалася. Гумар гэта — ого-го...

— Ды не, чаму ж так адрэзу крытыкаваць, проста цікава даведацца, што ўзлупе з сябе ваша новая перадача.

— Калі ласка, пастараюся расказаць. Тыя, хто думае, што нашы «гасцініца» нарэшце тэлевізійную «карчомку» масквічой, лямпільноўца, Гэта толькі на першы погляд. Азінае, што, бадай, у п'янай меры сыхадзіцца. — Гэта традыцыйны персанажы перадачы. Нічога не зробіш — выдатні жанру.

Першая наша перадача ўжо на

назваецца «Мы набіраем штаты». Як вы ўжо бачылі, справа гэта нялёгка. Спадзяёмся, што да нас у гэці прывядуць майстры сатыры і гумару з усіх канцоў краіны — арыстывацы, рэжысёры, пісьменнікі-гумарысты. Думаю, менавіта тут мы зможам эксперыментываць у стылізацыі асобных гумарыстычных нумароў, сцэнах сачыць. Спадзяёмся, што нашым «гасціням» будучы Чарлі Чаплін і Макс Ліндэр, Алег Папоў і Юрый Нікулін. Жан Габэн і Фернандэс!... Але не буду аплараджаць падезі...

СВЯТЛАЧА (Людзе). Навошта ты дазваляеш яму піць? Люда. Мужчына п'яніны піць, курчыць. І мей чэраўную руку.

Жэня. Мужчына п'яніны умець іграць на гітары. Ха!

УСЕ СВАЕ жыццё ён царніст-сцяжынкай мастацтва павольна ладзіўся да вяршыні творчасці. А калі ўзышоў на вяршыню, перад ім адкрылася дзіўная карціна жыцця, поўная яркіх фарбаў, святла, празрыстага, думкага паветра. Ён па-сапраўды ўбачыў і духаговы Арарат, акотлены снежным шалікам, і агіпецкія піраміды, і сфінкса, разбітага французскімі гарматамі. Ён убачыў адрэджаны Арацкаўскі даламі, з пірамідальнымі таполямі, з ружовай пенай садоў, залёнымі вінаградамі. Усе было заліта сонцамі! Яно і стала пудыводным агенчыкам яго пэндэля.

Марцірос Сар'ян у пачатку стагоддзя вучыўся ў Маскоўскім вучылішчы жывапісу, скульптуры і дойлідства. Яго настаўнікамі былі

ПАЭТ ЖЫВАПІСУ

Марцірос САР'ЯН — 90 ГАДОў

К. Каровін, В. Сарю, І. Левітан. Яны далучылі яго да рускага рэалістычнага мастацтва, якое і на сённяшні дзень з'яўляецца асновай яго творчасці.

Пазней, пабыўшы ў Амерыцы, пазнаўшы па гарах Арацкаўскага паўвостраўя па вышпаленых сонцам палях, па рунах старажытных гарадоў, ён прыняў іспадны стагоддзю — стратэкасты і малюніцтва народнай культуры. Новае крой адкрывалася перад ім ва ўсім сваім дзікім харакце, пад пачым паўднёвым сонцам, якое ён шукаў. Тут мастак прайшоў свой «сонечны універсітэт», які наспяна прыносіў яму колерыныя дарункі прыроды, якая высталяла сабе напакат перад чалавекам, улюблёным у яе.

Гэта ўшчаснае спалучэнне класічнага жывапісу з нацыянальным мастацтвам, якое глынула на мастака з глыбін явяку, дэпаголю стварыць сваю манеру пісьма, знайсці свой мастацкі стыль, свой каларыт і непаўторныя вобразы.

«Мне даводзілася бачыць мастака «на натуре», калі ён вострымі, заўсёды маладымі вачыма глядаў прыроду, мішыць светлаю камяніна, шукаў у ёй ачынны светла паветранага спяроддзя і колеры і да яе прымаў свае п'ячужныя спалучэнні фарбаў. У яго зводзілі ў стройны радзе што-беламі ляжалі цынкавыя цыбікі з каларовымі этыкеткамі. Тут усе «наменклатурныя» колеры спектру. Але ніякі «берліскі лазурка» не мог перадаць характа паўднёвага неба над Араратам, ніяка кінавар не магла перадаць колеру меку, і тады мастак задумваў на палітры «боі фарбаў» і ў яго з'яўляліся вышпаленыя патрэбныя адценні, які пазт знаходзіць патрэбнае сваё сярэдняе «тысячы тон слоўнай руды». Сонца гаспадарыць у гэтым баі і адкідавае проц мёртвага шэрыя і бурныя фарбы.

«Вось-вось зойдзе ў цыніну залаты водбліск, які так патрэбны Сар'яну, вось зноў з'явіцца, і мастак па-майстэрску лавіць яго, гуляе з ім, а заодно ідзе ў наваколны свет чалкам, аддучыцца жывапісу так, як аддучыцца спяванню, да самазавышчэння».

Гляду на карціны і разумеемо: палітра — каларовы пашпарт жывапісу. У ёй выказана ўсе: настрой, перакананасць, мастацкія погляды — «ствал веры».

«Я бачыў такую палітру Сар'яна «вясня бою». Яна ўяўляла сабой цудоўны парад фарбаў-пераморжы, глядзячы на яе, Марцірос Сар'ян гаворыць:

«Ніколі не забуду слоў вялікага рускага пейзажыста Саўрасава: «Сонца гяйце на палатоні мастаку ў Ерзване я зарыну ў адзін момант, перадаўшы выдатна выкананы работ: партэты, Авецкія Ісаакана, Рубена Сіманова, Галіны Уланавы, Ганны Ахматовы, архітэктара Таманяна Ільі Эрэнбурга, Мікаэля Ціханав».

Вялікае ўражанне на мяне зрабіў партэрт маршала Івана Баграмяна на фоне летняй, відаць дачнай, зеляніны, у драўляным крэсле, у бела фармавым кіцэлі сядзіць, паклаўшы абедзве рукі на падлактонкі, чалавек, вочы якога ледзь-ледзь усміхаюцца.

«Я гэтакім бачу, — сказаў мне Марцірос Сар'ян, — харошым, таленавітым чалавекам.

«Аднойчы на маскоўскай кватэры мастака ў Карманічкі завулку мы гаварылі аб ролі мастака ў грамадстве.

Пасля некаторага роздуму ён сказаў:

«Я ўжо немалады... Але вочы мае бачаць добра, і я ім веру, і паклаў яны будуць бачыць, я буду пісаць тое, што бачу... Вось гэта і ёсць галоўны ролі мастака».

Мартын МЯРЖАНАЎ (АДН).

лым, блакітным месячным святлом — начным сонцам, якое таксама нараджала вычарныя фарбы ценю. На год раней ён пабыў у Канстанцінополі, дзе прайшоў у армянскай сямі больш двух месяцаў. Ён вандраваў у рэёне «Аль-Сафі», Перу, ўбачыў і сабе фарбы поўдні. Ён прывёз адтуль выдатныя карціны: «Мулы, навуачныя семам», «Крамка садзівіны», «Канстанцінопальскую вуліцу», якая стала сусветна вядомай, і мноства нацюрморту, глядзячы на якія, быццам адчуваеш пах кветак і садзівіны.

Марцірос Сар'ян жыў у сямі, як тады гаварылі, «на ўсім гатовым». За ім даглядалі, яго паілі, сытна кармілі і былі вельмі ветлівыя. Але бываючы на Канстанцінопальскім кірмашы, ён не мог утрымацца ад таго, каб не купіць вінаграду, секавітых груш, бананаў, персікаў. Усе гэта прыносіў дамоў і з асадой еў. Але гаспадыня пакрыўдзілася: «Наўжо мы вас дрэнна частуюем!» і тады малады Сар'ян сумаўся:

«Я купляю фрукты для таго, каб малавца іх».

З таго часу ён перш чым ласавалася пладамі, садзіўся пісаць нацюрморты і цяпер ужо на базары падбіраў асабліва яркія плады. Так ён «далучаўся» да нацюрморту.

У час знаходжання ў Канстанцінополі мне, вядома, захачелася знайсці і разгледзець славуітую вуліцу, намалёваную мастаком палгодзят гадоў назад. Я пайшоў па гэтай жа магістралі Перу. Быў спакійны асены дзень, напоўнены водарам кіёўна і каштану. І раптам у адной з бакавых вуліц я убачыў жывую карціну Сар'яна.

«Так, — падумаў я, — гэта яна». Перад мной ляжала вузкая вуліца з двухпавярховымі старымі дамамі, з зашліфаванымі балконамі-«хітэрамі», з наглуха зачыненымі вокнамі, нягледзячы на спакійны дзень. Быў поўдзень, і сонца стаяла над галавой, а яго праменні падалі толькі на прахожую частку вуліцы. Па ёй павольна ішлі жанчыны ў доўгіх (як п'яцідзят гадоў назад!) сукенках і неслі на галаве паднос з фруктамі, закрываючыся ад спякнатога сонца. Не было толькі асілка, наўчачага семану.

Вялікі абалучэнні, якія бачым у палатнах і цюдах мастака, прыводзілі яго да лакалізму жывапіснай мовы і ў колеры, і ў малюнку і надавалі яго дэкаратывнае адценне. Асабліва добра гэта праглядаецца ў яго арацкаўскіх пейзажах: у «Арацкае з. Дзініа», а таксама ў карціне «Калгас сяла Карындж у гарах Туманяна», за яку мастак атрымаў Ленінскую прэмію.

У канцы дваццятых і пачатку трыццатых гадоў М. Сар'ян наведаў Італію, пагура гады жыў у Парыжы, дзе на вуліцы Руброў меў майстэрню. Тут ён сустракаўся з Е. Лансерэ, К. Каровіным, А. Бенуа. У салоне «галеры-Жыра» была арганізавана выстаўка яго твораў. Парыжане любаваліся кветкамі, фруктамі, партрэтамі і пейзажамі — «сферай дзеяння» сар'янскага пэндэля.

Гэта — цылі перыяд творчага жыцця мастака. Ён жыў шчыркае дзіўнае аб'ярынае Парыжа, звалы спакій Бульварнага лесу, шышкі-Манмартра. У гэтыя паўтара гады ён стварыў больш як трыццаць карцін. Яму захачелася адрабіць іх на радзіму, і нехта перай зрабіць гэта на парохозе, таму што «так дзешавей». Карціны былі ўпакаваны, адрэсаваны ў Марсель, а там пагружаны на парохоз, які адхідуваў у Адзсу.

Калі Сар'ян вярнуўся ў Ерзван, яго там чекала тэлеграма: «Усе карціны згарэлі ў трыма парохозаў у час яго стаянкі ў Канстанцінопальскім порце».

Ад залпкі, якую кінуў матрос, загараўся піваліне ў труме, дзе былі карціны.

Некалькі кавалкаў палатна, апакаваў агнём, з фіялетавымі разводамі, я бачыў у майстэрні мастака.

«Я часта бываю ў Марціросе Сар'яна ў Ерзване. Цяпер у яго дома стала спякайныя. Армянскі ўрад павышвае прагнозы, з ружовага тэатра музей. Шматлікіх наведальнікаў прымаюць супрацоўнікі музея, а ён мае магчымасці спакійна працаваць. У апошні час ён напісаў некалькі нацюрморту і партрэтаў».

Гэта галіна яго творчасці, у якой ён шукае і знаходзіць «унутранае духоўнае аблічча» чалавека-творцы — рабачага або музыканта, каласніка або архітэктара, захачаў яго па сённяшні дзень. «Малады» ён выбраў сам. І цяпер у яго шпал галерэя выдатна выкананых работ: партэты, Авецкія Ісаакана, Рубена Сіманова, Галіны Уланавы, Ганны Ахматовы, архітэктара Таманяна Ільі Эрэнбурга, Мікаэля Ціханав».

Вялікае ўражанне на мяне зрабіў партэрт маршала Івана Баграмяна на фоне летняй, відаць дачнай, зеляніны, у драўляным крэсле, у бела фармавым кіцэлі сядзіць, паклаўшы абедзве рукі на падлактонкі, чалавек, вочы якога ледзь-ледзь усміхаюцца.

«Я гэтакім бачу, — сказаў мне Марцірос Сар'ян, — харошым, таленавітым чалавекам.

«Аднойчы на маскоўскай кватэры мастака ў Карманічкі завулку мы гаварылі аб ролі мастака ў грамадстве.

Пасля некаторага роздуму ён сказаў:

«Я ўжо немалады... Але вочы мае бачаць добра, і я ім веру, і паклаў яны будуць бачыць, я буду пісаць тое, што бачу... Вось гэта і ёсць галоўны ролі мастака».

Мартын МЯРЖАНАЎ (АДН).

НА НАШЫМ ДВАРЫ. Фотааўд Ю. ІВАНОВА.

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

ЛЮДА (Жэні). Не ўмееш скажаць, дык не барыся.

ЖЭНЯ. Замінем для яснасці. (П'е.) Бог табе даўце.

АЛЕГ. Ціха! Есць навіны. ЭДУАРД. Ну?

АЛЕГ. Кажуць, наш праект зацверджаны. Наша ўзяла, карціні СВЯТЛАНА. Брава! Брава! (Ападыравае).

Але глянуў на Святлану. Прабачце.

АЛЕГ. Ну што, пачынальнікі ноль зры, рухавікі прагрэсу, не шкадуецца, што пайшлі за мной? А цяпер пагугаем далей. Усе вышэй, усе вышэй, уверх!

ЭДУАРД. Серакезаў вярнуўся? ЖЭНЯ. Сарожа на хвасце прынесла... Карпаў. Ён прайшоў міма мяне, як помнік праходзіць міма курцыні.

АЛЕГ (адмажнуўшыся). А! Памятаеце, як мы пачыналі? Хто верыў, хто не верыў. Апошніх было больш... Ападу ўгару без разбега—глупства! Незвычайная канфігурацыя крылаў—мура! Што, яшчэ і рухомы ў дадатка—фантастыка! (Смяецца.) Для каго-небудзь можа і фантастыка. Толькі не для нас. Га?

ЖЭНЯ. Так, пачыналі—будзь здароў! Вось канчэма дрэнна.

АЛЕГ. Канчэма? Хулісці, толькі бязм разгон.

ЖЭНЯ. А я закульгаў. Бяда! На мыліцца не надта разбяжыцца.

АЛЕГ. А ты ўжо ні прычым.

ЭДУАРД. Але, без жартаў.

АЛЕГ. Я бачу, вас нічога не цікавіць.

СВЯТЛАНА (Ціха). Эдзік, можа, мы пойдзем? А то гэты Траўкін... ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Не, не. Ніхто нікуды не пойдзе. Зараз будзем вяртацца.

АЛЕГ. Так, так, усе застаюцца.

ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Што гэта вы прыхілі? Така падзея... А ну, заспявайце што-небудзь. У мяне дзятчаты на фабрыцы дык спяваюць.

ЭДУАРД. Ты дасціпны хлопце, Жэнька, ты вясельны. Ты незямляны чалавек... у кампаніі. Але ты ж нам здраўдзіў... здраўдзіў у самай цяжкай хвіліцы, калі вяртаўся ледь нашча з арэалана. Любоўныя пакуты—ахі ды охі аклаваціць важней за нашу справу. Ну, ужо заруў, гэтыя я зраўмець не магу. І не спрабуй мяне расстлумачыць... Здрада есць здрада, на вайне за гэта—вышэйшая мера.

ЭДУАРД. Агідна ўсё гэта. Дэльбог, агідна.

ЖЭНЯ. Зінаіда Васільеўна, га-лубачка, не злуйцеся—я крыху ап'янеў. Злосць мяне разабрала... Вось Людміла ад мяне ўцякла. Мне б у яе бок не глядзець, акучыцца з галавой у стваруючы працу, а я вочы вылучулі... Пакутую. Мне, аказваецца, ад майі сэрцачка дасталося, яно тортор, тук-тук... А чаго, чласна, торагача? Не тыя часы. Дваццаты век! Тэхніка, тэмпы, спабарніцтва... На душэўных ранах высока не ўзляшці. Правільна я кажу, Алег Уладзіміравіч?.. Правільна, га? Эх, дубінушка, ухнем! (З размаху ўдарыў кулаком па стала).

СВЯТЛАНА. Яўгеній Алксандравіч, вы так сабе павадзіце, вы так сабе павадзіце... Правільна вас Алег Уладзіміравіч з работы выгнаў!

Прабачце.

ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Алег, што яна кажа? Як жа гэта... Эдзік!

СВЯТЛАНА. Справа ў тым, што Эдуарда Барысавіча не было, гэ-

дзе кажучы, я думаў, што з вайны што-небудзь здарылася.

СЭРАКЕЗАЎ. Ну што ж са мной здарыцца? За трыццаць тры мне пераваліла ўжо—ракавы ўзрост заду... Я проста з аэрадрома. (Дастае чыгару, закурае).

ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Кінце вы чыгару, вам дактары забаранілі курчы, а вы—чыгару.

СЭРАКЕЗАЎ. Дактары... Доктары нічога не разумеюць. Калісці ў Іспаніі камрад з Валенсіі скарціваў мне ў гэтых чыгарох—сіла... Нахай вашы самалёты будуць моцныя, як гэтыя чыгары.

АЛЕГ (не вытрымаўшы). Афанасій Мікалаевіч!

СЭРАКЕЗАЎ. Вінішу вас, стары. Праект, створаны пад кіраўніцтвам Алега Дарошына, атрымаў таленавіта. Так, так—смысла, разумення, таленавіта. Будзем лічыць, што вы выйшлі на працоўны. Ну, а што б вы скарацілі. Алег, калі б вам прапанавалі ўзначаліць нашу бору?

АЛЕГ. Нічога. Я аб гэтым не думаю.

СЭРАКЕЗАЎ. А калі паду-маць? Калі падумаць?

АЛЕГ. Чорт яго ведае, настануць. Можа ў гэтым ёсць рэзон?

ЖЭНЯ. Вельмі інтэлігентна выказана думка. З'яўоркай. Чорт яго ведае...

АЛЕГ (Серакезаў). Вы збіраецеся пакідаць бору?

СЭРАКЕЗАЎ. Пакуль не, але ўсё часцей думаю аб гэтым.

АЛЕГ. Неяк цяжка ўявіць нашу бору без вас... Але ж некалі і мы пойдзем.

СЭРАКЕЗАЎ. Чаго спакхмурені стары? (Эдуарду). Вось вы—які лічыце?

ЭДУАРД. А?

ЖЭНЯ. Бэ. Раднаўскі мысліцель!

СЭРАКЕЗАЎ (да Жэні). А вы? АЛЕГ. А ён у нас ужо не працуе.

СЭРАКЕЗАЎ. Як не працуе, ча-му? Хто дазаволь?

АЛЕГ. Я сам прагнуў.

ЗАЎСЕДЫ НАПАГАТОВЕ

Шматтысячная каленія сваеці маран, прысвечаных нашай артылерыі і ракетнай тэхніцы, уступіў сабой уражліва філітэістычым, выдатна галоўнай агнявой сілы Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту СССР. Ён адзінаццаць гадоў у армянскім альбоме, на якіх размяшчаны дзсяткі савецкіх і зару-бейных маран з маладымі зямля-мі і не слаўнай банавой гарма-ты, стрэл якой абвясціў свету аб нараджэнні новай дэкадывацы і ся-зілі — адзінаццаць гадоў артыле-рыі.

Сярод мініячур, якія паступілі ў абразчыне ў даважныя гады, вы-лучаецца маран з сэрцы, прысве-чанай 20-годдзю штурму Перакопа. Вядомы мастак-дэкадывац П. Са-лоў-Савель аднаправаў на адной з маран эпілод пераправы Чырвонай Арміі праз Сівах. Потым выш-ла адна з агонішчых савецкіх во-вак занаў, прысвечаных мірным будням савецкай вайны. Адна з міні-ячур расказвала аб артыле-рыі.

У 1942 годзе савецкая пошта выпусціла ў свет сваё першае ваеннае сэрцы маран. Яна адкры-валася мініячурна, якая ўзнаўляе карціну жорсткага бою з фронт-намі танкамі. Фаназырыста, генерал Гударыян кліўся сваёму фюрэру, што яго танкі проруць усюды, заратуць усю савецкую зямлю. Супраць гударыянскай давіны ўсталі нашы слаўныя «сарамаля-ціліліметэроўкі». Яны і паказаны на марцы, гэтыя маленкія, але гроз-ныя процітанкавыя гарматы, не-разлучныя са савецкімі танкамі.

СЭРАКЕЗАЎ. Падзілі да мяне, Алег. Хаць паглядзець, які ты аб'ект. Падзілі! (Пасла паўзлі). Я чытаў твае дакладныя ў міні-стэрта.

Эдуард і Жэня залыцаліся глядзець на Алега і Сераке-зава.

ЖЭНЯ. П-ё. Якія дакладныя? ЭДУАРД. Аб чым?

АЛЕГ (Серакезаў). Ну ўжо тут... Вы дарэмна крўдзіцеся. Я вас папярэджаў, я перад вамі чысты.

СЭРАКЕЗАЎ. Чысты... Папярэ-дзі чалавека, а потым з размаху ў сонечнае сплячэнне, так?

АЛЕГ. А што мне заставалася рабіць? Колькі вы цягнулі, асепа-рагаліся... Вастрыць спісаныя алоўкі? Не ўжой. Гэта не па мне. Так і адстаць яноўта. Не толькі вы.

СЭРАКЕЗАЎ. Права на сама-стойную работу граба спагачу даказваць.

АЛЕГ. Я даказу.

СЭРАКЕЗАЎ. Пасля гэтага я і падтрымаў яго.

АЛЕГ. А я не для вас стараўся. Не для вас... і не для сабе. Час патрабуе.

ЖЭНЯ. Які сіпцы, га?

АЛЕГ. Сіпласць — каштоўная якасць, калі няма ніякіх іншых... Падумаеце, заслуца! Праз сто га-даў будзе гаварыць сіпласць першых пачынальнікаў стварэння плаз-мэнны рухавік. З-за сіпласці яны не маглі дабрацца да іншых планет.

СЭРАКЕЗАЎ. Дарошыні... Так, ты здолеў стварыць тое, што не ўдавалася ні мне... ні іншым. І я ганаруся, што ты мой вучань. Але мэта і сродкі... Пытанне зусім немагалаважнае. Апантанасць — цудоўная якасць. Але калі пры-думуе бога—не разбі боў. Той праект атрымаў тэхнічны паш-парт А ёсць яшчэ і маран.

АЛЕГ. Чуў, Чуў ужо. Але хіба гэта галоўнае?

СЭРАКЕЗАЎ. Мне балона і горка, што ты мой вучань. Да па-бачня, я павінен ісці.

ЭДУАРД (адраваціўшы ад са-віх думак). А што, Афанасій Мі-калаевіч зусім пайшоў?

АЛЕГ. Не хвалюся, зусім ён не скоро пойдзе.

ЭДУАРД. Чаго ён пайшоў? Трэба дагнаць яго.

ЖЭНЯ. Я прагану сцінуша, забяць будзюць каняку і ру-шчыню яго наверх.

АЛЕГ. Вы што, нячкі з багав-дзельні? Нічога страшнага не ад-былося. Трэба ж, каб што-небудзь гаварыў праду.

ЖЭНЯ. Эх ты! Пачынальнік новай зры.

АЛЕГ. Хопіш! Ну, хопіш! Колькі можна.

ЭДУАРД. Алег... Жэня... Што адбываецца?

ЖЭНЯ (да Алега). Рухавікі прагрэсу... Толькі не трэба ўзо-вдзіць падонства ў вучоную ступ-ень.

АЛЕГ (Эдуарду). Калі ты за-раж жа вы выкінеш яго асоль?

ЖЭНЯ (Эдуарду). Ну, выкідай, выкідай!

АЛЕГ. Я яго... Я яго... Алег і Жэня рушылі адзін на аднаго. Алег схапіў пераіе, што трапіла яму пад руку, — цыціны пісталет. Эдуард кі-нуўся між імі. Гасне святло. Гучыць стрэл.

ПАКУЛЬ ЁН НЕ СТРАЎІ

та было пры мне. Траўкін... Яўге-ній Алксандравіч прайшоў на работу вельмі пазна.

ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Жэ-ня? Невергадана, што вы ўсе.

СВЯТЛАНА. Так, галава ляжы-ца, усяляк. (Ціха.) І нецэнзурны-мі словамі таксама.

ЖЭНЯ. Прывады прыклады, гэ-та заўсёды пераканана.

СВЯТЛАНА. Прыклады? Якія прыклады?

АЛЕГ. Ты дасціпны хлопце, Жэнька, ты вясельны. Ты незямляны чалавек... у кампаніі. Але ты ж нам здраўдзіў... здраўдзіў у самай цяжкай хвіліцы, калі вяртаўся ледь нашча з арэалана. Любоўныя пакуты—ахі ды охі аклаваціць важней за нашу справу. Ну, ужо заруў, гэтыя я зраўмець не магу. І не спрабуй мяне расстлумачыць... Здрада есць здрада, на вайне за гэта—вышэйшая мера.

ЭДУАРД. Вышэйшая мера? А вышэйшая мера... (Задважча ца-цінае пісталет, барэ яго ў рукі. Задумваецца).

ЛЮДА. Наогул, Дарошыні, ты... АЛЕГ. Што я?

ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕВНА. Не раз-умею. Адмаўляюся разумець... Вы ж сябры... Мы ж са шкільны... Мне нека яёмка за вас. (Выхо-дзіць).

ЖЭНЯ. Эх, нават выпіць ахва-та прапала. Эдзік, а калі ён па-чаў з намі, як са шчанятамі? Не памятаеш, га?

Эдуард майчыць, ён заспа-дана буюа.

Не памятаеш? Скарэжыці... як гэ-та называецца? А, хай сабе, ну яно... у зад.

СВЯТЛАНА. Яўгеній Алксан-дравіч, як вам не сорамна?

ЖЭНЯ. Прабач, Свешкі, я меў на ўвазе... хвост у самалёта. І ўсё, і паехаў далей. Дамоў паехаў. Эд, выкідай такіх.

ЭДУАРД. Таксі? Прачым тут таксі?

ЛЮДА